

**НАЦІОНАЛЬНИЙ АВІАЦІЙНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФКУЛЬТЕТ ТРАНСПОРТУ, МЕНЕДЖМЕНТУ І ЛОГІСТИКИ**

Кафедра менеджменту зовнішньоекономічної діяльності підприємств

**Методичні рекомендації з виконання домашньої
(розрахунково-графічної) роботи**

з дисципліни «Міжнародні валютно-кредитні відносини»

для студентів спеціалізації «Менеджмент зовнішньоекономічної діяльності»

Розроблені к.е.н., доц. Гращенко І.С .

(науковий ступінь, вчене звання, П.І.Б. викладача)

Розглянуто та схвалено

на засіданні кафедри менеджменту ЗЕДП

Протокол № ____ від «__» ____ 20__ р.

Завідувач кафедри _____ Кириленко О.М.

ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ, ВИКОНАННЯ ТА ЗАХИСТУ ДОМАШНЬОЇ РОБОТИ:

1. **Тема роботи:** Кожний студент обирає тему, на основі якої здійснюється дослідження.
2. **Метою** виконання домашньої роботи є набуття навичок оцінки міжнародних валютно-кредитних відносин. В роботі необхідно дослідити ефективність валютних, розрахункових та кредитних відносин, які здійснюються у міжнародному середовищі. Дану мету можна досягнути виконуючи такі завдання:
 - здійснення розрахунків по експортно-імпортних операціях;
 - застосування кредитних методів підтримки зовнішньоекономічної діяльності підприємницьких структур;
 - проведення валютних операцій, хеджування валютних ризиків за допомогою комерційних банків тощо.

3. Після виконання домашньої роботи студент повинен

Знати:

- особливості формування валютного курсу, фактори курсоутворення на валютному ринку;
- особливості проведення валютних операцій на спот-ринку і форвардному ринку валют;
- особливості умов і форм здійснення міжнародних розрахункових операцій;
- види банківського кредитування міжнародних розрахунків.

Вміти:

- розрахувати курс “спот”, “форвард” та крос-курс валюти;
- прогнозувати зміну валютних курсів;
- здійснити розрахунки по валютним опціонам та ф'ючерсам;
- визначати відповідну до умов зовнішньоекономічної діяльності форму розрахунків;
- використовувати різні способи страхування валютних ризиків.

4. Зміст та послідовність виконання завдання:

АКТУАЛЬНІСТЬ ТЕМИ. В перекладі з латинської актуальність означає важливість, значимість в теперішній час теоретичної концепції або практичного питання, що розглядається. Тому робота може претендувати на ту або іншу ступінь актуальності лише у випадку, якщо обрана тема характеризується новизною, відповідає сучасним потребам розвитку економіки держави.

ВИСОКИЙ ТЕОРЕТИЧНИЙ РІВЕНЬ. Студент повинен аналізувати обрану тему на сучасному рівні розвитку науки, тобто використовувати в роботі ті підходи та наукові знання, закони та закономірності, які з позиції сьогодення пояснюють різноманітні явища та події. Крім того,

студент повинен забезпечити високий теоретичний рівень виконання роботи, тобто розкрити в ній основні поняття та терміни, включати в зміст матеріалу лише об'єктивні факти та реальні приклади.

ДОСЛІДНИЦЬКИЙ ХАРАКТЕР. Робота повинна містити елементи дослідження, оскільки це розвиває та виховує у студентів творче мислення та навички наукового пошуку розв'язку обраної проблеми, дозволяє сформулювати систему аргументів, що обґрунтовують обрану тему. Цьому, в значній мірі, буде сприяти наявність аналітичного матеріалу та практичний досвід студента.

ПРАКТИЧНА НАПРАВЛЕНІСТЬ – це істотна і разом з цим складна вимога до роботи. Зміст даної вимоги в тому, щоб тісно пов'язати теоретичні положення з реальними задачами різноманітних суб'єктів ринку. Якщо в домашній роботі наведені практичні рекомендації або пропозиції по вдосконаленню існуючого стану чи рекомендації по зміні окремих елементів виробничого процесу і ефективність цих змін або практичних рекомендацій буде підтверджена, тоді практична направленість по обраній темі буде досягнута.

5. Методичні рекомендації з виконання та оформлення роботи

Оформлення домашньої роботи має відповідати вимогам ДСТУ 3008-95. «Документація. Звіти у сфері науки і техніки. Структура та правила оформлення».

Оформлення домашньої роботи

Матеріал домашньої роботи слід розмістити у такій послідовності:

- ★ титульна сторінка;
- ★ зміст домашньої роботи;
- ★ вступ;
- ★ основна частина;
- ★ висновки і пропозиції;
- ★ список використаних джерел;
- ★ додатки.

Завершена і оформлена належним чином робота обов'язково підписується на титульній сторінці автором і науковим керівником.

Мова домашньої роботи – державна, **стиль викладу** – науковий, чіткий, без орфографічних і синтаксичних помилок, **послідовність** — логічна. Пряме переписування у роботі матеріалів із літературних джерел є неприпустимим.

Робота має бути надрукованою на одному боці сторінки стандартного білого паперу формату А4 (210x297 мм). У друкованому варіанті текст розташовується через півтора міжрядкових інтервали до тридцяти рядків на сторінці з мінімальною висотою шрифту в 1,8 мм). Допускається розміщувати таблиці та інші ілюстративні матеріали на аркушах формату А3 (не більше за 40 рядків на сторінку).

Текст домашньої роботи розміщується на аркуші з дотриманням таких розмірів берегів: з лівого боку – не менше 20 мм, з правого – не менше 10 мм, зверху – не менше 20 мм, знизу – не менше 20 мм.

Вписувати у друкований текст роботи окремі іншомовні слова, формули, умовні позначення можна чорнилом, тушшю, пастою лише чорного кольору. При цьому щільність вписаного тексту має бути наближеною до щільності основного тексту.

Роздруковані на ПК програмні документи мають відповідати формату А4, включатися до загальної нумерації сторінок курсової роботи і розміщуватися, як правило, у додатках.

Оформлення титульної сторінки домашньої роботи

Титульна сторінка містить найменування вищого навчального закладу, прізвище, ім'я та по-батькові й інші відомості про автора, тему домашньої роботи з посиланням на об'єкт дослідження - банк; прізвище, вчене звання (посаду) наукового керівника; місто і рік написання роботи (*Додаток А*).

Оформлення змісту домашньої роботи

Зміст домашньої роботи має містити: вступну частину; три розділи, кожен з яких складається не менш як з двох параграфів; висновки та пропозиції; список використаних джерел та додатки. Орієнтовний варіант змісту домашньої роботи наводиться у *Додатку Б*.

Заголовки структурних частин домашньої роботи «ЗМІСТ», «ВСТУП», «РОЗДІЛ...», «СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ», «ДОДАТКИ» друкуються великими літерами симетрично до тексту по центру сторінки. Відстань між заголовком (за винятком заголовка пункту) та текстом має дорівнювати 3-4 інтервалам в основному тексті. Заголовки підрозділів пишуться або друкуються маленькими літерами (крім першої великої) з абзацного відступу. Крапка в кінці заголовка не ставиться.

Кожну вказану вище структурну частину домашньої роботи слід починати з нової сторінки.

Нумерація

Нумерацію сторінок, розділів, підрозділів, пунктів, підпунктів, рисунків, таблиць, формул подають арабськими цифрами без знака «№» правому верхньому куті.

Першою сторінкою домашньої роботи є титульна сторінка, яка включається до загальної нумерації сторінок і на якій номер сторінки не ставиться. Нумерація без крапки після цифри починається на змісті з цифри 2.

ЗМІСТ, ВСТУП, ВИСНОВКИ та ПРОПОЗИЦІЇ, СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ, ДОДАТКИ не нумерують як розділи. Номер розділу ставиться після слова «РОЗДІЛ». Параграфи нумерують у межах кожного розділу, використовуючи номер розділу і порядковий номер

підрозділу, між якими ставиться крапка: наприклад, «1.2» (другий підрозділ першого розділу). Після цього йде заголовок підрозділу.

Ілюстрації

Ілюстрації (схеми, графіки тощо) і таблиці слід подавати в роботі безпосередньо після тексту, де про них згадано вперше, або на наступній сторінці. Якщо вони містяться на окремих сторінках домашньої роботи, їх включають до загальної нумерації сторінок. Ілюстративні або табличні матеріали, розміри яких є більшими за формат А4, враховують як одну сторінку і розміщують у відповідних місцях після згадування в тексті або в додатках. На всі ілюстрації мають бути посилання в тексті.

Ілюстрації позначають словом «*Рис.*» і нумерують послідовно в межах розділу, за винятком ілюстрацій у додатках. Номер ілюстрації має складатися з номера розділу і порядкового номера ілюстрації, між якими ставиться крапка: наприклад, «*Рис. 1.2*» (другий рисунок першого розділу). Номер ілюстрації, її назва і пояснювальні підписи розміщуються під ілюстрацією.

Ілюстрації мають доповнювати текст роботи, поглиблювати розкриття суті явища, наочно ілюструвати думки автора, і тому в тексті на кожному з них повинно бути посилання з коментарем.

Таблиці, формули, посилання

Цифровий матеріал, як правило, має оформлятися у вигляді таблиці, приклад якої наводиться в *Додатку В*. Таблиці нумерують послідовно (за винятком тих, що розміщені в додатках) у межах розділу. У правому верхньому куті розміщують напис «*Таблиця*» із зазначенням її номера, який складається з номера розділу і порядкового номера таблиці, між якими ставиться крапка: наприклад, «*Таблиця 2.3*» (третя таблиця другого розділу); нижче розміщується назва таблиці.

У тексті перед таблицею має бути посилання на неї зі словами: (*див. табл. 2.3*).

У разі перенесення таблиці на іншу сторінку над подальшими частинами пишеться «*Продовження із.. 2.3*».

У таблицях слід обов'язково зазначати одиницю виміру. Якщо всі одиниці виміру є однаковими для всіх показників таблиці, вони наводяться у заголовку. Одиниці виміру мають наводитися у відповідності до стандартів. Числові величини у таблиці повинні мати однакову кількість десяткових знаків. Заголовки колонок таблиць починаються з великої літери. Заголовки граф починаються з великих літер, підзаголовки — з малих, якщо складають одне речення із заголовком, і з великих – якщо вони є самостійними.

Таблицю розміщують після першого згадування про неї в тексті таким чином, щоб її можна було читати без перегортання тексту або з перегортанням за годинниковою стрілкою.

Формули в домашній роботі нумеруються в межах розділу. Номер формули складається з номера розділу і порядкового номера формули в розділі, між якими ставиться крапка. Номери формул пишуть біля правого

берега сторінки на рівні відповідної формули в круглих дужках, наприклад: «(3.1)» (перша формула третього розділу).

Пояснення значень символів, числових коефіцієнтів у формулах треба подавати безпосередньо під формулою в тій послідовності, в якій вони дані в формулі, і кожне – з нового рядка. Перший рядок пояснення починають зі слова «де» без двокрапки.

Рівняння і формули треба виділяти в тексті вільними рядками. Вище і нижче кожної формули потрібно залишати не менш як один вільний рядок. Якщо рівняння не вміщується в один рядок, його слід перенести після знака рівності (=) або після знаків плюс (+), мінус (-), множення (x) і ділення (÷).

Посилання в тексті на інформаційні джерела. Вони наводяться в тексті у вигляді порядкового номеру за списком використаних джерел у квадратних дужках із зазначенням сторінки, наприклад [19, с. 234]. Список інформаційних джерел подається згідно з вимогами державного стандарту з обов'язковим наведенням назв праць (наприклад: Менеджмент ХХІ века: Под із.. С. Чоудхари : пер. С із.. – М., 2002.) – (див. *Додаток Д*).

Оформлення додатків

Додатки оформлюються як продовження домашньої роботи і розміщуються після неї.

Додаток повинен мати заголовок, надрукований малими літерами з першої великої літери по центру тексту сторінки. Над заголовком малими літерами з першої великої друкується слово «Додаток _ « і буква, що означає номер додатку (*приклад: Додаток Б*).

Текст кожного додатка при необхідності може бути поділений на розділи й підрозділи, які нумеруються у межах кожного додатка. У цьому разі перед кожним номером ставлять позначення додатка і крапку, наприклад: «В.2» (тобто, другий розділ додатка В).

Ілюстрації, таблиці і формули, розміщені в додатках, нумеруються у межах кожного додатка, наприклад: «рис. Б.1.2» (другий рисунок першого розділу додатка Б), «формула И.1» (перша формула додатка И).

6. Рекомендована література:

1. Боринець С.Я. Міжнародні валютно-фінансові відносини: підручник / С.Я. Боринець. – 5-те вид., перероб. і доп. – К.: Знання, 2008. – 582с.
2. Бурковська А.В. Міжнародні кредитно-розрахункові та валютні операції в сучасних умовах: навч. посібник / А.В. Бурковська, Т.І. Лункіна. – Миколаїв: МНАУ, 2012. – 247с.
3. Ковальчук К.Ф. Міжнародні кредитно-розрахункові та валютні операції: навч. посібник / К.Ф. Ковальчук, Д.Є. Козенков, Ю.Г. Момот. – К.: Центр учбової літ-ри, 2013. – 150с.
4. Кривов'яз Т.В. Міжнародні кредитно-розрахункові операції в банках: навч. посібник / Т.В. Кривов'яз; Відкритий міжнародний ун-т розвитку людини «Україна». – К.: Ун-т «Україна», 2009.- 327с.

5. Міжнародні валютно-фінансові та кредитні відносини: навч. посібник / за ред. В.Є. Поліванова, В.О. Мещерякова, Ю.М. Лисенкова [кол. авторів] – К.: Зовнішня торгівля, 2014. – 512с.
6. Подреза С.М. та ін. Міжнародні фінансові операції та експортний контроль: навч. посібник: у 2-х ч. / С.М. Подреза, Г.С. Гуріна, О.М. Гришуткін, Т.Г. Остапенко. – К.: Зовнішня торгівля, 2016. – Ч.1. Міжнародні кредитно-розрахункові й валютні операції. – 328с.

7. Порядок захисту:

Студенти мають підготувати домашню роботу у терміни, визначені кафедрою. Відправити готову роботу викладачу цієї дисципліни для попередньої перевірки. Коли готова робота виконана на належному рівні – вона може бути допущена до захисту.

Захист домашньої роботи відбувається з використанням мультимедійних засобів, коли студенти мають підготувати презентацію результатів досліджень та доповісти їх перед викладачем та студентами групи.

8. Шкала оцінювання:

Оцінювання домашньої роботи відбувається на основі балів, що виділяються у загальній кількості семестрових балів. Роботи, що оцінені та «відмінно», відповідають всім вимогам щодо оформлення, якісного змісту та якісного захисту за допомогою презентації. На «добре» оцінюються роботи, що мають лише описовий характер, у аналітичній частині відсутні узагальнення та ґрунтовні висновки щодо результатів дослідження. На «задовільно» оцінюються роботи в яких немає аналітичної частини або вона без математичної оцінки діяльності банку. Оцінку «незадовільно» одержує студент, що в домашній роботі не розкрив питання.

ТЕМАТИКА КОНТРОЛЬНИХ РОБІТ

1. Особливості розвитку МЕВ на сучасному етапі.
2. Роль МЕВ у процесі інтеграції України в систему світогосподарських зв'язків.
3. Нерівномірність соціально-економічного розвитку країн світу та їх типологія.
4. Проблеми інтеграції у світове господарство країн з перехідною економікою.
5. Новий міжнародний економічний порядок (НМЕП) як концепція перебудови МЕВ.
6. МЕВ як необхідна умова розвитку і структурний елемент національних економік.
7. Епоха Великих географічних відкриттів та їх вплив на розвиток МЕВ.
8. Сучасні проблеми розвитку МЕВ.
9. Міжнародний тероризм як фактор формування політичного середовища у сфері МЕВ.
10. Роль інформаційно-комунікаційних систем розвитку МЕВ.

11. Інтернаціоналізація господарського життя як один з головних економічних законів розвитку світового господарства і МЄВ.
12. Міжнародний поділ праці (МПП) та його особливості на сучасному етапі.
13. Розвиток транснаціонального бізнесу та необхідність контролю за діяльністю ТНК.
14. Суть, передумови та етапи розвитку міжнародної економічної інтеграції (МЕІ).
15. Сучасні інтеграційні угруповання країн.
16. Об'єктивні передумови та основні етапи розвитку Європейського Союзу.
17. Міжнародні економічні організації (МЄО) як проява тенденції багатостороннього економічного співробітництва.
18. Вивезення капіталу як фактор інтенсифікації міжнародної інвестиційної і виробничої діяльності.
19. Міжнародний рух технологій та механізм їх передачі.
20. Міжнародна міграція робочої сили.
21. Світова валютна система і міжнародні валютно-фінансові відносини.
22. Етапи розвитку міжнародної валютної системи.
23. Міжнародні валютно-кредитні відносини і рух міжнародного капіталу.
24. Сутність міжнародних кредитних відносин.
25. Міжнародні організації з регулювання валютних відносин.
26. Міжнародна торгівля товарами.
27. МЄВ у сфері послуг.
28. Міжнародні туристські потоки.
29. Міжнародні транспортні відносини.
30. Проблеми інтеграції України до системи світогосподарських зв'язків.
31. Головні напрями розвитку МЄВ України.
32. Проблеми співробітництва України з Європейським Союзом.
33. Приєднання України до СОТ як довгостроковий фактор стабільного розвитку.
34. Сутність сучасної зовнішньоторговельної політики України.
35. Національні економічні інтереси України у сфері МЄВ.
36. Економічна єдність світу і глобальні проблеми МЄВ.
37. Поглиблення і інтернаціоналізації світового господарства в сучасних умовах.
38. Екологічна проблема в контексті глобалізації.
39. Демографічна проблема в контексті глобалізації.
40. Світова продовольча проблема.
41. Суперечливість сучасного природокористування.
42. Основні шляхи та механізми розв'язання глобальної продовольчої проблеми.
43. Ресурсно-енергетичний потенціал світової економіки.
44. Глобалізація економічних процесів.
45. Економічний розвиток у світовому контексті.
46. Світова економічна динаміка.
47. Особливості сучасного етапу транснаціоналізації світової економіки.

48. Тенденції розвитку галузевої структури світової економіки.
49. Сучасний стан та перспективи розвитку світового сільськогосподарського виробництва.
50. Зовнішньоекономічна політика країн з розвинутою ринковою економікою.

Зразок оформлення титульної сторінки домашньої роботи

НАЦІОНАЛЬНИЙ АВІАЦІЙНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Кафедра менеджменту зовнішньоекономічної діяльності підприємства

ДОМАШНЯ РОБОТА

з дисципліни «Міжнародні валютно-кредитні відносини»

на тему:

«_____»

Виконав:
студент ІV курсу групи 503
спеціальності 073 «Менеджмент»
Освітньо-професійна програма: Менеджмент
організацій і адміністрування (за видами
економічної діяльності) АБО Менеджмент
зовнішньоекономічної діяльності
Колісник І.В.

Науковий керівник:
_____.

Зразок оформлення змісту домашньої роботи на тему:

«_____»

ЗМІСТ:

ВСТУП.....	2
РОЗДІЛ 1. Теоретичні аспекти	4
1.1 Сутність	4
1.2 Особливості	7
РОЗДІЛ 2. Аналіз здійснення.....	15
1.3 Характеристика	15
1.4 Аналіз результатів	27
РОЗДІЛ 3. Напрями оптимізації.....	38
ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ.....	46
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	49
ДОДАТКИ.....	53

Додаток В

Приклади побудови таблиць

Таблиця 2.8

Структура персоналу _____ за віком
(назва підприємства)

(осіб)

Показники	Роки		Відхилення звітнього року від попереднього	
	попередній (.....)	звітний (....)	абсолютне, +, - осіб	відносне, %
Середньооблікова чисельність, осіб	1772	1624	-148	-8,3
З них у віці:				
15-35 років	92	130	+38	+41,3
З них 15-24	-	20	-	-
50-54 роки	320	284	-36	-11,3
55-59 років	278	324	+46	+16,5
Чисельність працівників, які отримують пенсію, всього	574	513	- 61	-10,6
У тому числі				
- за вислугу років	-	-	-	-
- за віком	497	436	- 61	-12,3
- по інвалідності	61	77	+16	+26,2

Таблиця 2.9

Основні економічні показники діяльності _____
(назва підприємства)

№ пор	Назва показника	Одиниці виміру	Роки			Відхилення порівняно з 1-м роком (+/-)		Темп зміни порівняно з 1-м роком, %	
			1 рік	2 рік	3 рік	2 – го року	3 – го року	2 – го року	3 – го року
1	Товарообіг	тис. із..	2333	2242,9	2561,7	-900,9	315,8	96,1	114,2
2	Дохід валовий із ПДВ	тис. із..	731,7	702,5	783,8	29,2	81,2	96	111,6
3	Чистий прибуток	тис. із..	225	304,4	648,7	7,9	334,2	135,3	212,9
4	Середньооблікова чисельність персоналу	осіб	275	273	274	-2	1	99,3	100,4
5	Фонд оплати праці	тис. із..	214	215,5	231,5	1,5	16	100,7	107,4
6	Продуктивність праці	тис. із..	8,5	8,2	9,3	-0,3	1,1	96,5	113,4
7	Середня заробітна плата працівників	тис. із..	0,78	0,79	0,85	0,01	0,05	101,3	107,6
8	Прибуток в розрахунку на 1 грн. ФОП	тис. із..	0,05	0,2	0,4	0,15	0,2	400	200

Додаток Д
*Приклади оформлення бібліографічного опису у списку
джерел, який наводять у домашній роботі*

Характеристика джерела	Приклад оформлення
Книги: Один автор	Гребельник О. П. Основи зовнішньоекономічної діяльності: підруч. 3-є вид. перероб. І доп. / О.П. Гребельник – К., 2008.
Два автори	Должанський І. З. Загорна Т. О. Конкурентоспроможність підприємства. Навч. посіб. / І.З. Должанський, Т.О. Загорна. – К., 2006.
П'ять і більше авторів	Психологія менеджмента / [Власов П. К., Липницький А. В., Луцихина І. М. и із] ; із. із.. Г. С. Никифорова. — Х., 2007.
Без автора	Менеджмент зовнішньоекономічної діяльності / За із.. І. І. Дахна. –К., 2006.
Багатотомний документ	Межгосударственные стандарты: каталог в 6 т. / [сост. Ковалева И. В., Рубцова Е. Ю.; із.. Иванов В. Л.]. –Львов , 2005.
Матеріали конференцій, з'їздів	Економіка, менеджмент, освіта в системі реформування агропромислового комплексу : матеріали Всеукр. Конф. Молодих учених-аграрників [«Молодь України і аграрна реформа»], (Харків, 11—13 жовт. 2000 р.) / М-во аграр. Політики, Харк. Держ. Аграр. Ун-т із. В. В. Докучаєва. — Х., 2000..
Словники	1. Тимошенко З. І. Болонський процес в дії : словник-довідник основ. Термінів і понять з із.. Навч. Процесу у вищ. Навч. Закл. /З. І. Тимошенко, О. І. Тимошенко. — К., 2007. 2. Європейський Союз: словник-довідник / [із.- упоряд. М. Марченко]. — 2-ге вид., оновл. — К., 2006.
Законодавчі та нормативні документи	1. Про зовнішньоекономічну діяльність: Закон України від 16.04.1991р. // Укр. Митниця: Довідник. – К., 1993. 2. Конституція України. Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 року, № 254/96-ВР. 3. Господарський кодекс України від 16 січня 2003 року., N 436-IV.
Бібліографічні покажчики	Куц О. С. Бібліографічний покажчик та анотації кандидатських дисертацій, захищених у спеціалізованій вченій раді Львівського державного університету фізичної культури у 2006 році / О. Куц, О. Вацеба. – Львів : Укр. Технології, 2007. — 74 с.
Дисертації	Петров П. П. Управління із.рентоспроможністю: із.. Доктора із.-мат. Наук : 01.03.02 / Петров Петро Петрович. – К., 2005. – 276 с.
Частина книги, періодичного, продовжаного видання	Плотников М. TQM: 14 базовых положений менеджмента на основе качества // Менеджмент і менеджер, 2008. № 11 – 12. – С. 66-68.
Електронні ресурси	Козак Н. Управління неформальними корпораціями України.: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.management.com.ua/hrm/hrm085.html